

Googling και ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι: Ποιοτική έρευνα για την επίδραση του Google στο ρόλο των βιβλιοθηκονόμων και στην παροχή υπηρεσιών των βιβλιοθηκών

Ζαφειρίου Γεωργία¹, Σιάτρη Ράνια¹, Γαρουφάλλου Εμμανουήλ¹

Λέκτορας, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Τ.Θ. 141, 574 00, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

Περίληψη

Το Google είναι κάτι παραπάνω από μια μηχανή αναζήτησης: είναι ένα ολοκληρωμένο εικονικό περιβάλλον παροχής υπηρεσιών που προσφέρει τη δυνατότητα στους χρήστες του να αναζητήσουν, να δημιουργήσουν, να διαδώσουν, να μοιραστούν πληροφορίες, και ταυτόχρονα να επικοινωνήσουν με άλλους χρήστες. Επίσης, δίνει τη δυνατότητα αναζήτησης βιβλίων πλήρους κειμένου και άρθρων περιοδικών, καθιστώντας το ως μια «παγκόσμια ψηφιακή βιβλιοθήκη».

Η δημοτικότητα της μηχανής αναζήτησης Google στο εργασιακό περιβάλλον του ακαδημαϊκού βιβλιοθηκονόμου είναι αδιαμφισβήτητη, ενώ παράλληλα ολοένα και περισσότεροι εκπαιδευτικοί και φοιτητές αναζητούν πληροφορίες μέσω αυτού παρακάμπτοντας τις καθιερωμένες υπηρεσίες της βιβλιοθήκης.

Το «Googling» θέτει σε αμφισβήτηση τις παραδοσιακές δεξιότητες των βιβλιοθηκονόμων ως παροχέων πληροφόρησης. Αυτή η ερευνητική εργασία παρουσιάζει τα αρχικά αποτελέσματα μιας ποιοτικής έρευνας που προσπαθεί να καταγράψει τις αντιλήψεις των Ελλήνων ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων, σχετικά με την επίδραση του Google στο ρόλο τους στη διαχείριση της πληροφορίας και στην παροχή υπηρεσιών των βιβλιοθηκών. Ως μέθοδος συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη με διευθυντές και βιβλιοθηκονόμους ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Όπως διαφαίνεται από τα συμπεράσματα της μελέτης, οι Έλληνες ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι χρησιμοποιούν κυρίως το Google ως μηχανή αναζήτησης λόγω της εύκολης χρήσης του και της πληθώρας των πληροφοριών που παρέχει. Ταυτόχρονα όμως συζητούν την ανάγκη για επαρκή κατάρτιση τόσο των βιβλιοθηκονόμων όσο και των χρηστών στη χρήση τέτοιων εργαλείων, αλλά και στην αξιολόγηση των πηγών του Διαδικτύου. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα προτείνουν την προώθηση της δια βίου μάθησης από της βιβλιοθήκες, και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών τους. Η

έρευνα αναδεικνύει επίσης τον ουσιαστικό ρόλο που πρέπει να διαδραματίσουν τα Τμήματα Βιβλιοθηκονομίας στην οργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων δια βίου μάθησης για τους βιβλιοθηκονόμους.

Λέξεις Κλειδιά: Βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση, Μηχανές αναζήτησης, Googling, Δια βίου μάθηση

1. Εισαγωγή

Στο Oxford English Dictionary αναφέρεται ότι ο όρος Googling χρησιμοποιείται ευρέως μεταξύ των χρηστών του Διαδικτύου έχοντας ταυτίσει το όνομα του με τη διαδικασία αναζήτησης πληροφοριών.

Το Google πέρα από μια μηχανή αναζήτησης είναι ένα εικονικό περιβάλλον υπηρεσιών που παρέχει στους χρήστες τη δυνατότητα να δημιουργήσουν, να διαδώσουν και να αναζητήσουν πληροφορίες. Νέες υπηρεσίες προσφέρονται διαρκώς, όπως η δυνατότητα αναζήτησης πλήρους κειμένου σε βιβλία, η δημιουργία και αναζήτηση σε ιστολόγια (blogs), η αναζήτηση συντεταγμένων σε παγκόσμιο επίπεδο με τη χρήση του Google Earth και η αναζήτηση του κωδικών προγραμματισμού (Burns, 2007; Google, 2007). Πέραν του πλουραλιστικού περιβάλλοντος πληροφόρησης που παρέχει το Google στους χρήστες του, υπάρχει μία σειρά περιορισμών και προβλημάτων που θα πρέπει να εξεταστούν περαιτέρω. Για παράδειγμα ο Hunter (2003) κατακρίνει την έλλειψη χρήσης μεταδεδομένων από το Google, καθώς και το γεγονός ότι η λειτουργία ανάκτησής της μηχανής βασίζεται αποκλειστικά σε έναν συνδυασμό κατάταξης ιστοσελίδων και σε έναν αλγόριθμο ταξινόμησης χαρακτήρων. Άλλοι περιορισμοί αναδείχθηκαν από τον Bradley (2006) σε μία συγκριτική έρευνα που διεξήγαγε ανάμεσα στο Google και τις υπηρεσίες που παρείχαν άλλες μηχανές αναζήτησης όπως το Yahoo! και το MSN. Ο Bradley (2006) ανέδειξε τις ακόλουθες περιοχές που χρήζουν βελτίωσης: έλλειψη προηγμένων υπηρεσιών μέσω RSS, την παροχή χαμηλής λειτουργικότητας και περιορισμένων επιλογών στο χρήστη στη διαδικασία διαχείρισης των ανακτηθέντων αποτελεσμάτων και την απουσία συναφούς λεξιλογίου ή θησαυρού για την παροχή βοήθειας στους χρήστες σε περιπτώσεις αναδιατύπωσης ερώτησης ειδικά στην περίπτωση των ανεπαρκών καθορισμένων αναγκών πληροφοριών.

Ο ρόλος των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και των βιβλιοθηκονόμων στη νέα εποχή του Google γίνεται ολοένα και πιο δύσκολος και χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα (Anderson, 2005; MacColl, 2006). Ολοένα και περισσότεροι φοιτητές επιλέγουν το Google ως προμηθευτή πληροφοριών από τη βιβλιοθήκη. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες αντιμετωπίζουν μια σειρά προκλήσεων που συνίστανται στην ανάγκη παροχής καινοτόμων υπηρεσιών με τη χρήση νέας τεχνολογίας από τις βιβλιοθήκες, εφόμιλλες αυτών που παρέχονται από τις μηχανές αναζήτησης στον Ιστό και την ανάπτυξη επιχειρησιακών προτύπων που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των χρηστών (MacColl, 2006). Στην πραγματικότητα η νέα κατάσταση υπαγορεύει μια αναθεώρηση και επαναξιολόγηση των δεξιοτήτων των βιβλιοθηκονόμων καθώς επίσης και της παροχής υπηρεσιών πληροφόρησης μίας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης.

Σκοπός αυτής της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει τα προκαταρκτικά αποτελέσματα έρευνας που διενεργήθηκε για να καταγράψει τις αντιλήψεις των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων για τον αντίκτυπο που έχει το Google στο ρόλο τους ως προμηθευτές πληροφοριών στην ψηφιακή εποχή. Το 2^ο μέρος της παρουσίασης αποτελείται από τη βιβλιογραφική επισκόπηση. Ο στόχος και οι σκοποί της έρευνας και η μεθοδολογία διεξαγωγής της παρουσιάζονται στο 3^ο και 4^ο μέρος αντίστοιχα. Τα προκαταρκτικά αποτελέσματα αυτής της μελέτης περιγράφονται στο 5^ο μέρος της ανακοίνωσης. Τέλος, τα συμπεράσματα και οι προτάσεις δίνονται στο τελευταίο τμήμα.

2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Πριν μια δεκαετία περίπου το πρόγραμμα IMPEL στην Αγγλία κατέγραψε την επιτακτική ανάγκη για τους ακαδημαϊκούς βιβλιοθηκονόμους να αποκτήσουν νέες δεξιότητες στους τομείς της παιδαγωγικής, της διοίκησης και των νέων τεχνολογιών (IMPEL 2, 2006). Παρομοίως οι Swarna et al. (1997), την ίδια σχεδόν περίοδο υποστήριζαν ότι μερικές από τις αλλαγές που οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να προωθήσουν ήταν η εφαρμογή και η έρευνα στη διαχείριση ψηφιακών δικαιωμάτων, η οργάνωση ηλεκτρονικών συλλογών, η παροχή εικονικών πληροφοριακών υπηρεσιών, η εκπαίδευση χρηστών και η ευέλικτη παράδοση πληροφοριών στο χρήστη. Παρόλο που τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας αντανάκλουν τις αλλαγές που συντελούνταν στο επάγγελμα 10 χρόνια πριν κάποια από τα συμπεράσματα ισχύουν ακόμα. Αν και η επίδραση του Google και η χρήση των νέων τεχνολογιών στις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης και στο επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου έχει εξεταστεί από πολλές θεωρητικές μελέτες και έρευνες που επικεντρώνουν σε εννοιολογικά στοιχεία (Bell, 2005; Kruger, 2005) ελάχιστες έρευνες έχουν υιοθετήσει τη χρήση ποιοτικών μεθόδων έρευνας για την καταγραφή των αντιλήψεων των βιβλιοθηκονόμων σε διαφορετικά είδη βιβλιοθηκών.

Οι Feret & Marcineck (2005) χρησιμοποίησαν συνεντεύξεις για να ερευνήσουν τις απόψεις των βιβλιοθηκονόμων όσον αφορά το μέλλον των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και το δικό τους. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας ανέδειξαν ως κύριους παράγοντες επίδρασης για το μέλλον των βιβλιοθηκών, τις τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας, οικονομικά ζητήματα, και αλλαγές στο σύστημα ανώτατης εκπαίδευσης. Επιπλέον οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι η διαχείριση της ηλεκτρονικής πληροφόρησης και η διευθέτηση ζητημάτων πρόσβασης σε αυτήν θα αποτελέσουν σημαντικά ζητήματα για το μέλλον. Τέλος πολύ σημαντική θεωρείται η απόκτηση δεξιοτήτων στην τεχνολογία της πληροφόρησης για το μέλλον των βιβλιοθηκονόμων καθώς επίσης και η γνώση επικοινωνίας και διοίκησης.

Σε παρόμοια μελέτη, οι Mullins & Linehan (2006) πραγματοποίησαν 30 ημι-δομημένες συνεντεύξεις για να εξετάσουν τις αντιλήψεις βιβλιοθηκονόμων που εργάζονταν σε δημόσιες βιβλιοθήκες. Οι κύριες δραστηριότητες των δημόσιων βιβλιοθηκών στο μέλλον θα επικεντρωθούν στην ενεργά κοινωνική συμμετοχή διαφόρων ομάδων, στη δια βίου εκπαίδευση και στην εκπαίδευση χρηστών στη χρήση νέας τεχνολογίας. Ο Campbell (2006) αναφέρει ότι οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες πρέπει να αναθεωρήσουν τον τρόπο λειτουργίας τους και να προσαρμοστούν αναλόγως στις τεχνολογικές αλλαγές που συντελούνται. Θα πρέπει να αναλάβουν νέες δραστηριότητες που να επικεντρώνονται στην παροχή χώρων εκμάθησης υψηλής ποιότητας, στην ανάπτυξη κριτηρίων μεταδεδομένων, στην εκπαίδευση χρηστών και στη διαχείριση ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων.

Αυτές οι έρευνες καταδεικνύουν το γεγονός ότι οι βιβλιοθήκες πρέπει πλέον να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στις κοινότητες δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη διαχείριση της πληροφορίας, στη δια βίου εκπαίδευση και στην ηλεκτρονική μάθηση. Επιπλέον η απόκτηση νέων δεξιοτήτων σε συνδυασμό με την σωστή και έξυπνη προώθηση του ρόλου του βιβλιοθηκονόμου στη νέα αυτή εποχή κρίνεται απαραίτητη για το επαγγελματικό του μέλλον. Η Bowness (2004) προτείνει την υιοθέτηση στρατηγικών διαφήμισης για την προώθηση του ρόλου του βιβλιοθηκονόμου. Επίσης θεωρεί ότι πρέπει να είναι άριστοι χρήστες και εκπαιδευτές τόσο των διαφόρων βιβλιογραφικών βάσεων όσο και του Ιστού και των μηχανών αναζήτησης. Πιο συγκεκριμένα πιστεύει ότι οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να εκπαιδεύουν τους χρήστες στην αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο, να αναπτύξουν οδηγούς και πύλες στον Ιστό για να διευκολύνουν τους χρήστες. Μία άλλη άποψη υποστηρίζει ότι είναι πολύ σημαντικό να μάθουμε το «πώς να μαθαίνουμε» καθώς οι βιβλιοθηκονόμοι καλούνται διαρκώς να αποκτήσουν νέες δεξιότητες, σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο περιβάλλον. Σε αυτή τη διαδικασία μάθησης απαιτείται προσαρμοστικότητα θέληση, διαρκής βελτίωση τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο, δεξιότητες επικοινωνίας και πολύ καλή αίσθηση του χιούμορ (Weir, 2000).

Τέλος ο Monk (2004) ανέδειξε κάποιους παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στην απόκτηση νέων δεξιοτήτων στις νέες τεχνολογίες από τους βιβλιοθηκονόμους. Αυτοί είναι κύρια ο περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος, η έλλειψη οργανωμένων τυπικών και άτυπων τρόπων εκπαίδευσης, καθώς επίσης και η έλλειψη τόσο προσωπικών όσο και επαγγελματικών κινήτρων.

3. Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να παρουσιάσει τις αντιλήψεις των Ελλήνων ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων σε ότι αφορά το ρόλο τους του ως προμηθευτές πληροφοριών στην ψηφιακή εποχή. Στόχοι αυτής της έρευνας ήταν:

- να καταγράψει τις απόψεις των Ελλήνων ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων για το Google
- να παρουσιάσει την επίδραση του Googling στις υπηρεσίες πληροφοριών των βιβλιοθηκών
- να εξετάσει το αν και κατά πόσον οι βιβλιοθηκονόμοι αισθάνονται ασφαλείς ;όσον αφορά τις δεξιότητες που κατέχουν στη νέα αυτή εποχή
- να εξετάσει το είδος της κατάρτισης που απαιτείται να παρασχεθεί στους Έλληνες ακαδημαϊκούς βιβλιοθηκονόμους προκειμένου να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις.

4. Μεθοδολογία

Οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις με διευθυντές ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών ήταν το κύριο εργαλείο συλλογής δεδομένων της έρευνας. Η Εμπειρικά Θεμελιωμένη Θεωρία (Grounded Theory) υιοθετήθηκε για την ανάλυση του ποιοτικού υλικού. Στη διάρκεια της ανάλυσης χρησιμοποιήθηκε επίσης ειδικό λογισμικό (*Atlas.ti*).

4.1. Δείγμα

Στην ποιοτική έρευνα ο κύριος στόχος της κατάλληλης δειγματοληψίας είναι η επιλογή περιπτώσεων, πλούσιων σε πληροφορίες (Patton, 1990: 169). Για την παρούσα έρευνα επιλέχθηκαν πέντε Έλληνες διευθυντές ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών με βάση τα ακόλουθα κριτήρια επιλογής:

1. να έχουν εμπειρία στη χρήση του Google
2. να έχουν χρησιμοποιήσει σχέδια κατάρτισης στη χρήση του Google τόσο για τους χρήστες όσο και για το προσωπικό των βιβλιοθηκών τους

4.2 Συλλογή δεδομένων - συνεντεύξεις

Η συνέντευξη ως μέσο συλλογής υλικού στην ποιοτική έρευνα αυξάνει την αλληλεπίδραση μεταξύ του ερευνητή και του συνεντευξιζόμενου επιτρέποντας ταυτόχρονα την υποβολή πρόσθετων ερωτήσεων σε νέους τομείς πιθανού ενδιαφέροντος (Gorman & Clayton, 1997). Στη διάρκεια της παρούσας έρευνας πραγματοποιήθηκαν πέντε ημι-δομημένες τηλεφωνικές συνεντεύξεις στη χρονική περίοδο μεταξύ των μηνών Απριλίου και Μαΐου του 2007. Αυτός ο τύπος συνέντευξης θεωρήθηκε ο καταλληλότερος, καθώς προϋποθέτει τη δημιουργία μιας λίστας ερωτήσεων και θεμάτων που είναι πιθανό να καλυφθούν στη διάρκεια της συνέντευξης. Ταυτόχρονα όμως δίνει μία δυνατότητα ευελιξίας στον ερευνητή καθώς διατηρεί την ελευθερία να υποβάλει τις ερωτήσεις με όποια σειρά κρίνει αυτός πιο σωστή, ακολουθώντας τον τρόπο σκέψης του ερωτώμενου κάθε φορά.

4.3. Ανάλυση στοιχείων

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η Εμπειρικά Θεμελιωμένη Θεωρία (Grounded Theory) των Strauss και Corbin όπως εκφράστηκε από αυτούς το 1990. Αυτή η προσέγγιση στην ερμηνεία στοιχείων φάνηκε ιδιαίτερα ελκυστική και κατάλληλη για την ανάλυση των δεδομένων, καθώς κύριος σκοπός της είναι να χτίσει μια θεωρία που να είναι "πιστή και φωτίζει την περιοχή που μελετάται" (Strauss & Corbin, 1990: 24). Η Εμπειρικά Θεμελιωμένη Θεωρία χρησιμοποιεί ένα σύνολο τεχνικών προκειμένου να ανακαλύψει και να αποκωδικοποιήσει την ανθρώπινη συμπεριφορά, με σκοπό την ανάπτυξη μιας θεωρίας για το φαινόμενο υπό διερεύνηση (Strauss & Corbin, 1990: 24).

Υπάρχουν τρεις τύποι κωδικοποίησης: 1) ανοικτή (*open*), 2) αξονική (*axial*), και 3) επιλεκτική (*selective*) κωδικοποίηση. Για τους σκοπούς της τρέχουσας μελέτης χρησιμοποιήθηκαν οι δύο πρώτοι τύποι κωδικοποίησης. Η ανοικτή κωδικοποίηση είναι η πρώτη εξέταση των στοιχείων προκειμένου να ταξινομηθούν και να ονομαστούν τα φαινόμενα που προέρχονται από τα δεδομένα. Η αξονική κωδικοποίηση αναφέρεται στη διαδικασία κωδικοποίησης γύρω από μια ενιαία κατηγορία (Strauss & Corbin, 1990 :62).

Το λογισμικό *Atlas.ti* χρησιμοποιήθηκε για να διευκολύνει την ανάλυση στοιχείων, την οργάνωση των συνεντεύξεων, τις διαδικασίες κωδικοποίησης, την ανάπτυξη κατηγοριών, και τη διαγραμματική απεικόνιση των σχέσεων μεταξύ των δεδομένων.

5. Προκαταρκτικά αποτελέσματα της μελέτης

Ο σκοπός του πρώτου τμήματος της συνέντευξης ήταν να καταγράψει τη γνώμη και τις αντιλήψεις που έχουν οι βιβλιοθηκονόμοι για το Google. Οι ερωτώμενοι συμφωνούν ότι το Google αποτελεί ένα δυναμικό εργαλείο για την έρευνα πληροφοριών, και είναι η δημοφιλέστερη και πιο αξιόπιστη μηχανή αναζήτησης. Επίσης δήλωσαν εξοικειωμένοι τους με ποικίλες υπηρεσίες του Google όπως το *Google search*, *Google scholar*, *Google directory*, *Google earth*, *Google maps*, *gmail*, *Google finance*, *Froogle*. Όπως ήταν αναμενόμενο η απλή αναζήτηση στο Google είναι η πιο διαδεδομένη υπηρεσία λόγω της γρήγορης και εύκολης και άμεσης παροχής πληροφοριών, ενώ το *Google scholar* θεωρείται σημαντικό εργαλείο για τον εντοπισμό επιστημονικού υλικού.

Οι συνεντευξιαζόμενοι δεν θέλησαν να συγκρίνουν τις πηγές μιας βιβλιοθήκης με το Google υποστηρίζοντας ότι προσφέρουν ένα διαφορετικό τύπο υπηρεσιών. Η πλειοψηφία σχολίασε την *ανάγκη για αξιολόγηση των πηγών του Google*. Ένας συνεντευξιαζόμενος σχολίασε:

"...Παρόλα αυτά πηγαίνω πιο συχνά σε αυτό παρά στις πηγές της βιβλιοθήκης μου. Είναι σα να είσαι σε δίαιτα και κρυφά κάθε μέρα τρως γλυκά χωρίς να το παίρνει κανείς είδηση. Έτσι νοιώθω όποτε το χρησιμοποιώ διότι δε δίνω την απαιτούμενη σημασία στις πηγές της βιβλιοθήκης" (συνέντευξη 02, 17-18).

Οι ερωτώμενοι κατέδειξαν μία σειρά μειονεκτημάτων στη χρήση του Google, όπως η *πληθώρα πληροφοριών, η έλλειψη δομής, και η ποιότητα των παρεχόμενων πληροφοριών*. Ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στην *ανάγκη αξιολόγησης των πληροφοριών πριν τη χρήση τους*. Παράλληλα, οι ερωτώμενοι συμφώνησαν ότι το προφανέστερο πλεονέκτημα των βιβλιοθηκών είναι η *παροχή έγκυρων πληροφοριών στους χρήστες τους, δεδομένου ότι οι βιβλιοθήκες ελέγχουν την ποιότητα στη διάχυση των πληροφοριών, καθώς και η προσωπική επικοινωνία με τους χρήστες*.

"Η ποιότητα πηγών, ο έλεγχος της διαδικασίας διάχυσης της πληροφόρησης, η επαφή με τον χρήστη-πελάτη, η αναθεώρηση πολιτικών γύρω από θέματα πληροφόρησης με βάση το συμφέρον του χρήστη, η λειτουργία της βιβλιοθήκης με βάση όχι το κέρδος αλλά το κοινωνικό καλό και την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία." (συνέντευξη 02, 50-51).

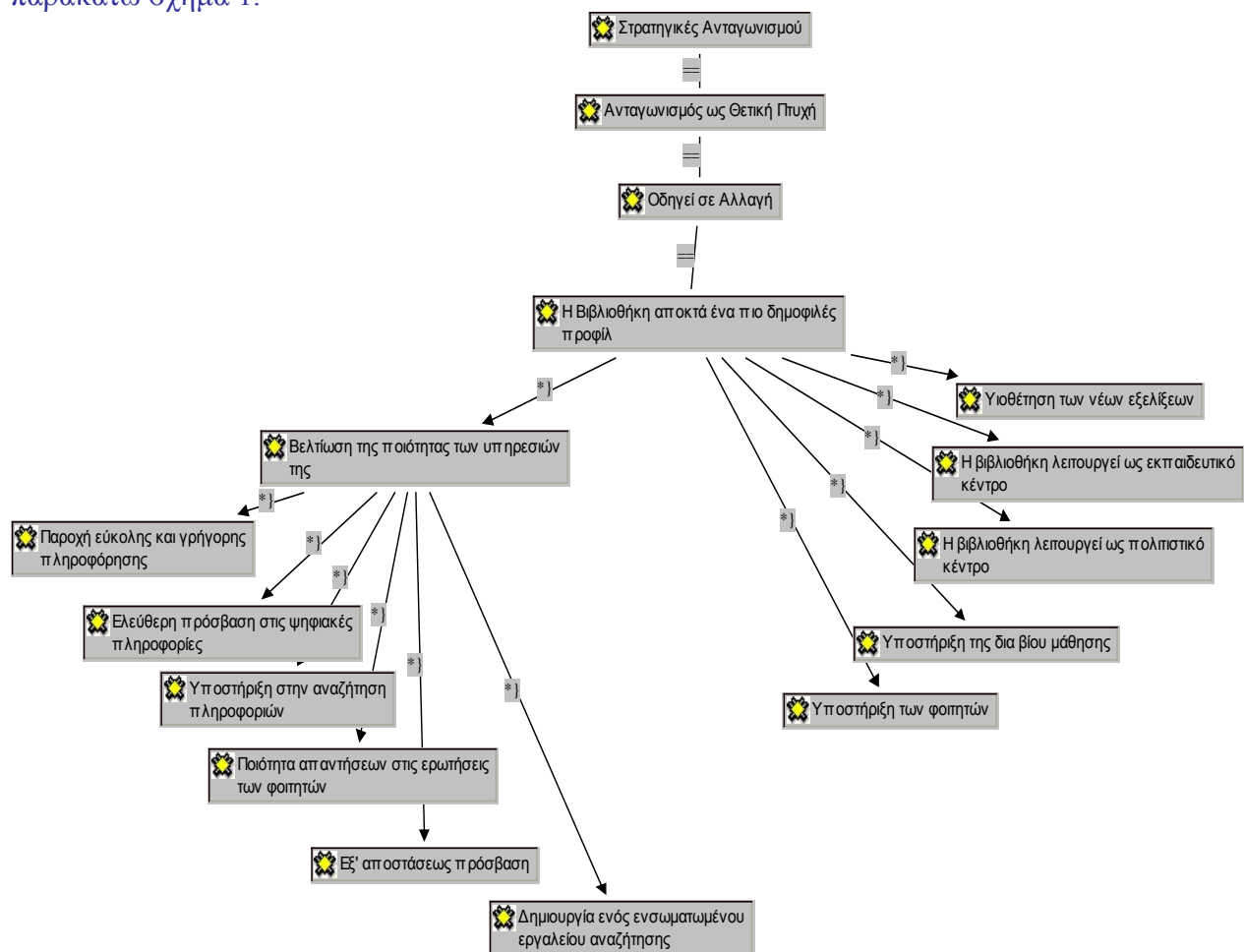
Ως μειονεκτήματα της χρήσης της βιβλιοθήκης καταγράφηκαν η *έλλειψη ενός εργαλείου αναζήτησης που θα δίνει την δυνατότητα ταυτόχρονης αναζήτησης σε όλες τις διαθέσιμες πηγές μιας βιβλιοθήκης, και το μη φιλικό περιβάλλον*.

Στο δεύτερο τμήμα της συνέντευξης ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν την επίδραση του Google στην παροχή υπηρεσιών μιας βιβλιοθήκης και το ρόλο του βιβλιοθηκονόμου στην παροχή πληροφοριών. Στην ερώτηση εάν η σχέση μεταξύ της Google και των βιβλιοθηκών είναι ανταγωνιστική ή συμπληρωματική οι απόψεις των ερωτώμενων δίστανται. Μερικοί θεωρούν τη χρήση των μηχανών αναζήτησης ως βοηθητικά εργαλεία για τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, βλέποντας τον ανταγωνισμό ως θετική πτυχή που οδηγεί σε νέες εξελίξεις. Παράλληλα όμως οι βιβλιοθηκονόμοι θέτουν μία σειρά προβληματισμών για το μέλλον των βιβλιοθηκών. Ένας ερωτώμενος σχολίασε:

"Στη βιβλιοθήκη μας έχουμε περίπου σαράντα υπολογιστές, εκ των οποίων οι επτά περίπου είναι διαθέσιμοι για τον κατάλογο. Βλέπω όμως ότι αυτοί οι επτά του καταλόγου χρησιμοποιούνται πολύ λίγο σε σχέση με τους άλλους...Για παράδειγμα για την αναζήτηση ηλεκτρονικών περιοδικών τα οποία τα έχουμε μέσα στο site τα βλέπουν μέσα από το Google και από εκεί στη συνέχεια κάνουν πρόσβαση έχοντας αναγνώριση λόγω του γεγονότος ότι καλούνε από IP διεύθυνση υπολογιστή που είναι μέσα στο πανεπιστήμιο" (συνέντευξη 04, 53-54).

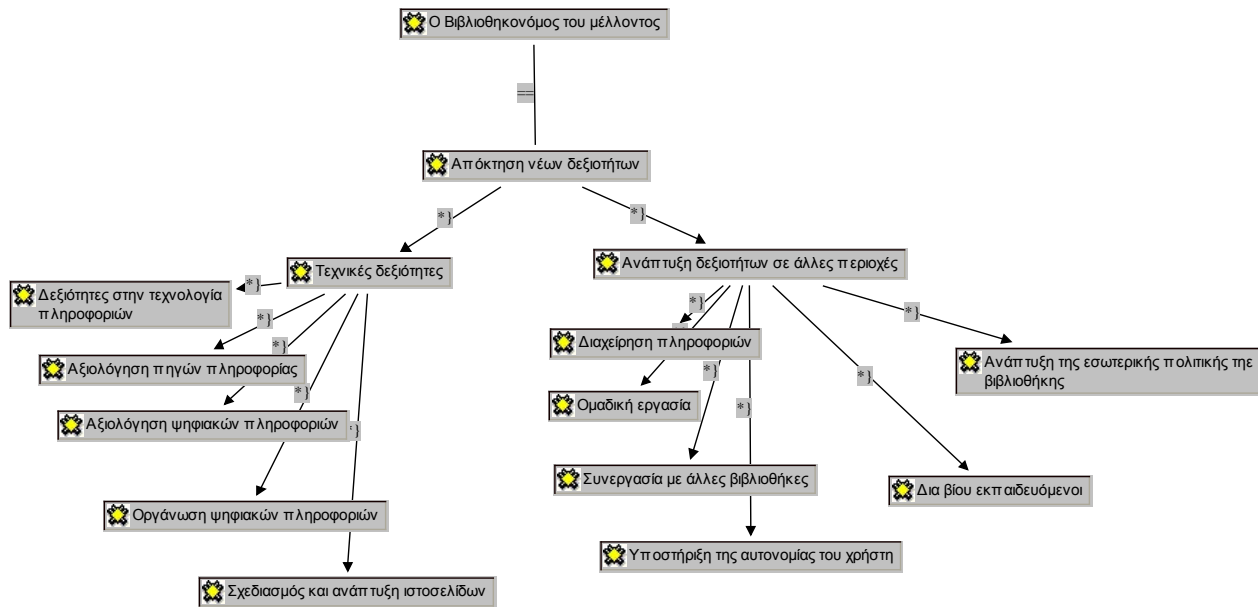
Οι ερωτώμενοι πρότειναν μια σειρά από στρατηγικών κινήσεων που οι βιβλιοθήκες πρέπει να υιοθετήσουν προκειμένου να εδραιώσουν τη θέση τους στη νέα εποχή της πληροφορίας, όπως η *υιοθέτηση των νέων εξελίξεων, η λειτουργία των βιβλιοθηκών ως πολιτιστικών και εκπαιδευτικών κέντρων, η υποστήριξη της δια βίου μάθησης, η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών τους, η εξ' αποστάσεως πρόσβαση στις ελεύθερες ψηφιακές πληροφορίες, η δημιουργία ενός ενσωματωμένου εργαλείου αναζήτησης που θα διεξάγει ταυτόχρονη έρευνα σε όλες το υλικό και τις υπηρεσίες μιας βιβλιοθήκης*.

Οι στρατηγικές ανταγωνισμού όπως προτείνονται από τους ερωτώμενους παρουσιάζονται στο παρακάτω σχήμα 1.

Σχήμα: 1- Στρατηγικές ανταγωνισμού

Στο τρίτο τμήμα της συνέντευξης συζητήθηκαν οι δεξιότητες των βιβλιοθηκονόμων και ο βαθμός εμπιστοσύνης που έχουν σε αυτές δεδομένης της αυξανόμενης ανταγωνιστικότητας με άλλα επαγγέλματα στη «βιομηχανία» της πληροφόρησης. Οι νέες δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσουν οι βιβλιοθηκονόμοι παρουσιάζονται στο Σχήμα 2.

Σχήμα: 2 - Νέες δεξιότητες βιβλιοθηκονόμων

Οι νέες δεξιότητες ομαδοποιήθηκαν σε δύο κατηγορίες: τις τεχνικές δεξιότητες και την ανάπτυξη δεξιοτήτων σε άλλες περιοχές, όπως απεικονίζεται στο Σχήμα 2. Σε σχέση με τις τεχνικές δεξιότητες οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρθηκαν κυρίως στις δεξιότητες χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών. Επιπλέον, οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να μάθουν πώς να αξιολογούν τις πηγές πληροφοριών, πώς να οργανώνουν και να αξιολογούν ψηφιακές πληροφορίες, πώς να σχεδιάζουν και να αναπτύσσουν λειτουργικές ιστοσελίδες. Επίσης, οι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν μια σειρά από άλλες σημαντικές μελλοντικές δεξιότητες, όπως οι διευθυντικές, ή δεξιότητες προσωπικής ανάπτυξης, δηλαδή ανάπτυξη δεξιοτήτων στη διαχείριση πληροφοριών, ή στο πώς να χειριστούν ομάδες εργασίας και πώς να συνεργαστούν με άλλες βιβλιοθήκες, πώς να αναμιχθούν στην ανάπτυξη της εσωτερικής πολιτικής της βιβλιοθήκης τους. Οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει επίσης να είναι πρόθυμοι να αποκτήσουν νέες γνώσεις προκειμένου να υποστηρίξουν τις νέες εξελίξεις των βιβλιοθηκών. Πάνω από όλα όμως οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να κατανοήσουν ότι εργάζονται σε έναν μη-κερδοσκοπικό οργανισμό και ότι ταυτόχρονα είναι φορείς παροχής υπηρεσιών.

Όλα τα παραπάνω προϋποθέτουν το γεγονός ότι οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να κατανοήσουν το γεγονός ότι πρέπει να γίνουν δια βίου εκπαιδευόμενοι προκειμένου να «επιζήσουν» στην ψηφιακή εποχή και ταυτόχρονα να βελτιώσουν το επαγγελματικό τους προφίλ και την προσωπική τους επικοινωνία τους με τους χρήστες, προκειμένου να κατανοήσουν πώς σκέφτεται ο χρήστης για να μπορέσουν να τον εξυπηρετήσουν καλύτερα.

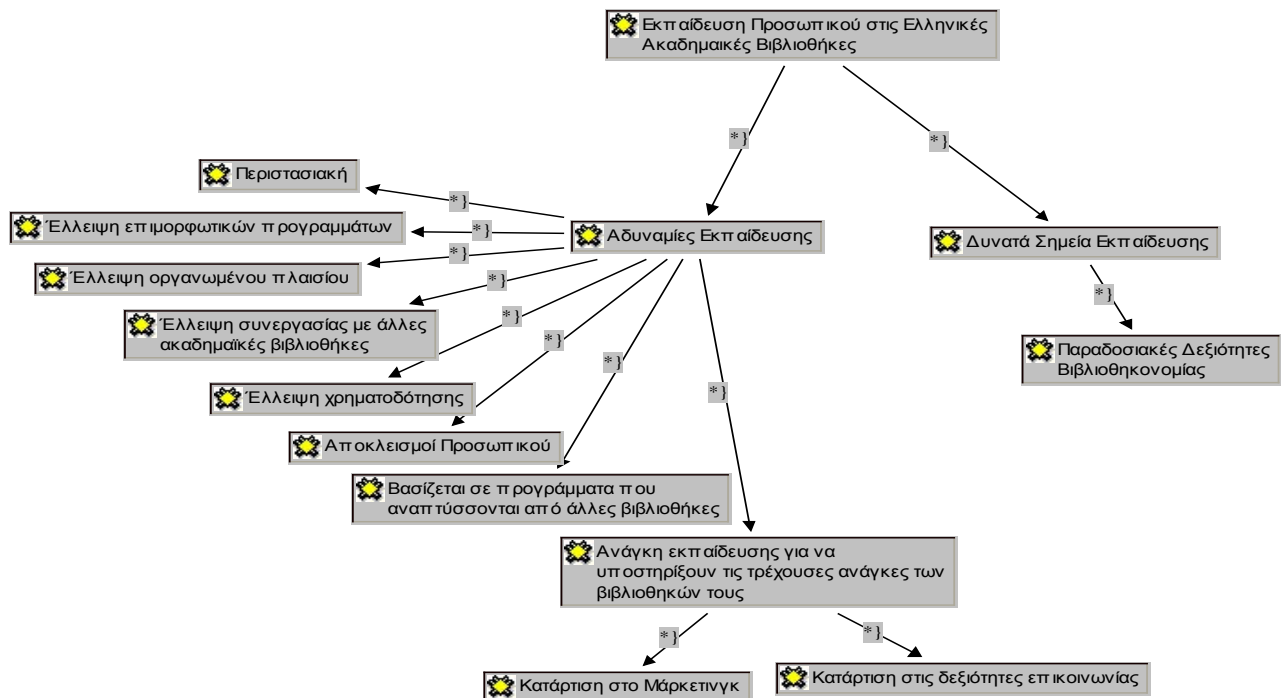
"Το κενό που υπάρχει είναι ό,τι δεν είναι οι ίδιοι ποτέ χρήστες της βιβλιοθήκης, δεν έχουν αυτή την οπτική. Αν αυτό μπορεί να διδαχτεί με κάποιο τρόπο, πρέπει να μάθουμε να γνωρίζουμε πώς σκέφτεται ο χρήστης. Πρέπει σαφώς να εκπαιδευτούμε στο πώς αναζητούμε, πώς στήνουμε μια αναζήτηση, για ποιο λόγο, με ποια εργαλεία, μέχρι σε ποιο βάθος. Οι ίδιοι να γνωρίζουμε αυτά τα πράγματα. Και σαφώς να έχουμε εκπαιδευτεί πάνω στην εκπαίδευση χρηστών. Αυτό δεν νομίζω ότι καλύπτεται αυτή τη στιγμή, είναι πολύ βασικό για την αυτονομία των μελών μας. Το μέλλον είναι η αυτονομία, ας μην μας βλέπουν ποτέ αλλά ας έχουν όλα τα εργαλεία στα χέρια τους." (συνέντευξη 05, 65-68).

Τέλος, το τέταρτο τμήμα της συνέντευξης εστίασε στον τύπο κατάρτισης που πρέπει να παρασχεθεί στους Έλληνες βιβλιοθηκονόμους με σκοπό την ενίσχυση των υαρχόντων αλλά και την απόκτηση νέων δεξιοτήτων, τα δυνατά αδύναμα σημεία της παρεχόμενης εκπαίδευσης του προσωπικού, και το ρόλο των τμημάτων βιβλιοθηκονομίας στην παροχή εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης.

Σε σχέση με το είδος κατάρτισης που πρέπει να παρασχεθεί στους ακαδημαϊκούς βιβλιοθηκονόμους, οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρθηκαν σε έναν *συνδυασμό θεωρίας και πρακτικής*. Εκτός από την *τεχνική κατάρτιση στις νέες τεχνολογίες* που θεωρείται σημαντική, οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει επίσης να αναπτύξουν περισσότερα ποιοτικά χαρακτηριστικά και να λάβουν εκπαίδευση στην *ανάπτυξη δεξιοτήτων στην επικοινωνία, στη διαχείριση κρίσης, στην ηγεσία, στη λήψη αποφάσεων και στο μάρκετινγκ*. Επιπλέον, προσοχή πρέπει να δοθεί στον *κοινωνικό ρόλο του βιβλιοθηκονόμου*. Τέλος, όπως σχολιάζεται, το εσωτερικό κίνητρο της προσωπικής *βελτίωσης* θεωρείται το πιο ουσιαστικό χαρακτηριστικό ενός βιβλιοθηκονόμου, το να είναι δηλαδή *πρόθυμος να μάθει*.

"Αυτό το οποίο εγώ βλέπω είναι η αγάπη για το αντικείμενο, χωρίς να είναι πάντα κανόνας. Το ενδιαφέρον για να ενταχθούνε στις λειτουργίες της βιβλιοθήκης, να ενημερωθούν, να αισθάνονται ότι είναι ο φυσικός τους χώρος." (συνέντευξη 04, 119).

Οι ερωτώμενοι αναφέρθηκαν επίσης στα δυνατά και αδύνατα σημεία της εκπαίδευσης που παρέχεται σήμερα στις βιβλιοθήκες τους, όπως φαίνεται παρακάτω στο Σχήμα 3.

Σχήμα:3 - Τρέχουσα κατάσταση στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες

Δυστυχώς, το μόνο ισχυρό σημείο εκπαίδευσης που αναφέρεται από τους ερωτώμενους είναι η *παροχή των παραδοσιακών δεξιοτήτων βιβλιοθηκονομίας* (καταλογογράφηση, ταξινόμηση, θεματική ευρετηρίαση) και ο *ενθουσιασμός για την επιστήμη της βιβλιοθηκονομίας*. Παράλληλα, όλοι οι ερωτώμενοι υπογράμμισαν την *έλλειψη επιμορφωτικών προγραμμάτων*, τα οποία στην

πλειοψηφία τους βασίστηκαν σε προγράμματα που αναπτύχθηκαν από άλλες βιβλιοθήκες. Αναφέρθηκαν στην έλλειψη ενός πλαισίου οργάνωσης, στην έλλειψη χρηματοδότησης στην υποστήριξη της συνεχούς κατάρτισης του προσωπικού και στην έλλειψη συνεργασίας με άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Οι βιβλιοθηκονόμοι θεωρούν την παροχή κατάρτισης στις δεξιότητες επικοινωνίας και μάρκετινγκ ως τις σημαντικότερες προκειμένου να υποστηρίξουν τις τρέχουσες ανάγκες των βιβλιοθηκών τους.

"Τα δυνατά σημεία είναι η κατάρτιση σε αμιγώς βιβλιοθηκονομικές τεχνικές δεξιότητες. Τα αδύνατα σημεία είναι η έλλειψη σεμιναρίων ώστε να τους στείλουμε να αναπτύξουν και ανθρώπινες δεξιότητες όπως τεχνικές επικοινωνίας ή προβολή υπηρεσιών." (συνέντευξη 01, 191-194).

Τα τμήματα διαδραματίζουν έναν ουσιαστικό ρόλο στην παροχή δια βίου μάθησης και πρέπει να ενεργήσουν ως διοργανωτές κοινών επιμορφωτικών προγραμμάτων και ως προμηθευτές του θεωρητικού πλαισίου. Από την πλευρά τους οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, πρέπει να ενεργήσουν ως προμηθευτές της τεχνικής υποδομής που απαιτείται για τη διεύθυνση και τη λειτουργία τέτοιων επιμορφωτικών προγραμμάτων.

"Είμαστε πολύ λίγοι για να κάνουμε ο καθένας ότι θέλουμε. Μπορούμε να οργανώσουμε ένα δίκτυο συνεχόμενης κατάρτισης βιβλιοθηκονόμων, όπου να συμμετέχουν τα τμήματα, με τη βοήθεια-υποστήριξη, υλικοτεχνική κατά κύριο λόγο, των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Στη κατάσταση αυτή προστά είναι τα τμήματα, οι άνθρωποι της πράξης δεν θα πάνε να διδάξουνε. Δεν σημαίνει ότι εγώ που πράττω μπορώ να αναπτύξω και γνώση, να τη βάλω σε μία φόρμα τέτοια ώστε να αποτελέσει και εκπαιδευτική ύλη." (συνέντευξη 05, 108-110).

Τέλος, στη διάρκεια της συνέντευξης συζητήθηκε ο ρόλος του διευθυντή μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης στην ανάπτυξη και επιβίωση της βιβλιοθήκης του. Ιδιαίτερα τονίστηκε η ανάγκη για απόκτηση και ενίσχυση των διοικητικών δεξιοτήτων και η παρακολούθηση των νέων τάσεων και εξελίξεων στο τομέα των βιβλιοθηκών. Ο διευθυντής θα πρέπει να είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται τη βιβλιοθήκη ως μια επιχείρηση που πρέπει να είναι βιώσιμη και αποδοτική

"Ο manager πρέπει να αντιμετωπίζει τη βιβλιοθήκη ως επιχείρηση, η οποία πρέπει να είναι διαρκώς βιώσιμη και αποδοτική. Να διαχειρίζεται το προσωπικό με δημοκρατικό τρόπο, ώστε οι στόχοι ανάπτυξης και εξέλιξης της βιβλιοθήκης να γίνονται και στόχοι του προσωπικού. Η όλη φιλοσοφία είναι αυτή, είναι η δική μας οικογενειακή επιχείρηση κι όλοι θα κάνουμε τα μέγιστα για την κερδοφορία της όχι απλώς για την επιβίωσή της" (συνέντευξη 01, 207-210).

6. Συμπεράσματα και προτάσεις

Το Google είναι ένα δυναμικό εργαλείο για την έρευνα πληροφοριών, η δημοφιλέστερη και η πιο αξιόπιστη μηχανή αναζήτησης που προσφέρει γρήγορη και εύκολη παροχή πληροφοριών. Παρόλα αυτά, η ανάγκη για αξιολόγηση των πηγών του Google φαίνεται να είναι ζωτικής σημασίας, καθώς αμφισβητείται η ποιότητα των πηγών και οι χρήστες καταλήγουν να υπερφορτώνονται με πληροφορίες. Επιπλέον, τα αποτελέσματα ανέδειξαν το σημαντικό συμπληρωματικό και όχι ανταγωνιστικό ρόλο που παίζει το Google ως εργαλείο στην επαγγελματική τους καθημερινότητα. Απαιτείται από τις βιβλιοθήκες να υιοθετήσουν τις νέες εξελίξεις, να ενεργήσουν ως πολιτιστικά και εκπαιδευτικά κέντρα, υποστηρίζοντας τη δια βίου μάθηση, και βελτιώνοντας την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών ούτως ώστε να μπορέσουν να «επιβιώσουν» να αντεπεξέλθουν και να αναπτυχθούν στη νέα εποχή.

Οι βιβλιοθηκονόμοι καλούνται να γίνουν δια βίου εκπαιδευόμενοι προκειμένου να ανταποκριθούν στις καινούριες απαιτήσεις του πληροφοριακού κόσμου και να ακολουθήσουν τις νέες εκπαιδευτικές εξελίξεις αποκτώντας νέες δεξιότητες, που αφορούν κυρίως στη χρήση των νέων τεχνολογιών, στη διοίκηση και στην προσωπική ανάπτυξη. Τα υπάρχοντα επιμορφωτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται στις ελληνικές βιβλιοθήκες χαρακτηρίζονται από έλλειψη οργανωμένου πλαισίου και χρηματοδότησης.

Τα υπάρχοντα τμήματα βιβλιοθηκονομίας μπορούν να διαδραματίσουν έναν ουσιαστικό ρόλο στη παροχή δια βίου μάθησης αν ενεργήσουν ως διοργανωτές κοινών επιμορφωτικών προγραμμάτων προσφέροντας το θεωρητικού πλαίσιο.

Βιβλιογραφία

1. Anderson, R. (2005) The (Uncertain) future of libraries in a Google world sounding an alarm. *Internet reference services Quarterly*, **10** (3/4), 29-36.
2. Bell, S.J. (2005) Submit or Resist: Librarianship in the Age of Google. *American Libraries*, **36**(9), 68-71.
3. Bowness, S. (2006) Librarians vs technology. *Information Highways*, November-December.
4. Bradley, P. (2006) Search Engines: Is Google building on Shaky Foundations? *Ariadne*, **49**. URL: <http://www.ariadne.ac.uk/issue49/search-engines/>, [Accessed 15/8/2008].
5. Burns, E. U.S. (2007) Search Engines rankings. *SearchEngineWatch*. URL: <http://www.clickz.com/showPage.html?page=3626020>, [Accessed 15/8/2008].
6. Campbell, J.D. (2006) Changing a cultural icon: the academic library as a virtual destination. *EDUCAUSE review*, January/February, 16–30.
7. Feret, B. and Marcinek, M. (2005) The future of the academic library and the academic librarian; a Delphi study reloaded. *New Review of Information Networking*, **11**(1), 37–63.
8. Google (2007). URL:<http://www.google.co.uk/intl/en/options/>, [Accessed 15/8/2008].
9. Gorman, G.E., and Clayton, P. (1997) Writing qualitative research reports. In *Qualitative research for the information professional: A practical handbook* (pp. 222-239). London: Library Association.
10. Hargittai, E. (2004) Do you Google? Understanding search engine use beyond the type. *First Monday*, **9**(3). URL:http://www.firstmonday.org/issues/issue9_3/hargittai/index.html, [Accessed 15/8/2008].
11. Hunter, J.L. (2003) Working towards Meta-Utopia – a survey of current metadata research. *Library Trends*, **52**(2).
12. *IMPEL 2 – Survey on resource – based learning*, (1997). URL: <http://www.city.londonmet.ac.uk/deliberations/rbl/impel.html>, [Accessed 15/8/2008].
13. Kruger, H.I. (2005) Librarian. *Information technology and libraries (ITAL)*, **24**(3), 123-129.
14. MacColl, J. (2006) Google challenges for academic libraries. *ARIADNE*, **46**. URL: <http://www.ariadne.ac.uk/issue46/maccoll/>, [Accessed 15/8/2008].
15. Monk, D. (2004). Information and communications technology training for British Librarians. *European Business Review*, **16**(3), 307-313.

16. Mullins, J. and Linehan, M. (2006) Senior public librarians looking to the future. *New Library World*, **107**(3/4), 105-115.
17. Oxford English Dictionary (2006) URL:
<http://dictionary.oed.com/cgi/entry/20003031>, [Accessed 15/8/2008].
18. Patton, M.Q. (1990) *Qualitative Evaluation and Research Methods*, 2nd ed., Newbury Park, London: Sage.
19. Strauss, A.L. and Corbin, J. (1990) *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, London: Sage Publications.
20. Swarna, T., Prakasan, E.R. and Kumar, V. (1997) Librarianship today: challenges and changes. In: *ILAWestern Zonal Conference*.
21. Weir, A. (2000). The information professional of the future: what skills will be needed and how will they be acquired? In: Proceedings of ALIA 2000.
URL:<http://conferences.alia.org.au/alia2000/proceedings/aileen.weir.html> [Accessed 15/8/2008].